12.9.2023

Asia: Hallituksen vuosikertomus 2022: TKI-rahoitus, -osaaminen ja -yhteistyö

Viite: K 2/2023 vp

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta kommentoida hallituksen vuoden 2022 vuosikertomusta eritoten TKI-rahoituksen, - osaamisen ja -yhteistyön näkökulmista.

2.7.2 Työllistyminen ja työllistämisen edellytykset

Unifi pitää tervetulleena TalentBoost-ohjelman myötä käynnistynyttä erityisosaajille, kasvuyrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen suunnattu oleskeluluvan hakemisen pikakaistaa, joka mahdollistaa oleskeluluvan saamisen 14 vuorokaudessa. Pikakaistan käynnistymiseen liittyy niin sanotun kansallisen D-viisumin käyttöönottaminen erityisasiantuntijoille, kasvuyrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen. Samoin Unifi pitää hyvänä vuonna 2022 hyväksyttyä esitystä, joka helpottaa kansainvälisten opiskelijoiden maahantuloa ja Suomeen jäämistä. Kuitenkin laki jäi säätämättä ja tarkentamatta maahan saapuvien tutkijoiden osalta ja raukesi eduskuntakauden päättyessä, mitä Unifi pitää erittäin valitettavana.

2.6 Elinvoimainen Suomi

Suomen kestävän kasvun ohjelma laadittiin vauhdittamaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nostoa sekä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita. Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma on osa kestävän kasvun ohjelmaa.

Unifi katsoo, että Suomen kestävän kasvun ohjelman painopisteet ovat edelleen kannatettavia ja että EU:n elpymispaketin investoinnit oikein kohdistettuna antavat Suomelle selkänojaa ekologisen, taloudellisen ja kestävän kasvun turvaamisessa.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoituksen suuntaaminen osaamistason nostoon ja uudistumiseen, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan vauhdittamiseen ja sekä koronakriisistä kärsineiden luovien alojen uudistumiseen laitettiin alulle vuonna 2022. Rahoitusta tulee jatkossakin edelleen käyttää ennen kaikkea osaamistason tehokkaaseen nostamiseen ja vaikuttaviin TKI-toimiin. Tällä tuetaan myös Suomen tavoitetta nostaa tutkimus- ja kehitysmenojen taso neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. On tärkeää, että elpymis- ja palautussuunnitelman rahoituksen vaikuttavuutta ja tuloksia seurataan ja niistä raportoidaan laajasti ja läpinäkyvästi. Unifi toivoo, että elpymistoimien kansainvälistä ulottuvuutta vielä vahvistettaisiin entisestään EU:n komission tavoitteiden mukaisesti.

Valtioneuvoston asettama tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoiminnan työryhmä (TKI-työryhmä) sai vuoden 2021 lopussa aikaan parlamentaarisen sitoumuksen nostaa T&K-menot neljään prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä.

Unifi kiittää valtioneuvostoa sidosryhmien laajasta osallistamisesta ja kuulemista koskien TKI-työryhmän suunnitelmaa vuoden 2022 aikana.

Unifi muistuttaa, että parlamentaarisen TKI-työryhmän perusteellisesti valmistelluista linjauksista on pidettävä kiinni ja ne tulee konkretisoida. Suomen koko TKI-järjestelmän pitää kokonaisuudessaan olla tasapainoinen, jotta se toimii halutulla tavalla. Ykkösperiaatteina tulee kaikessa työssä pitää jo vuonna 2022 tunnistettua pitkäjänteisyyden ja ennakoitavuuden periaatetta.

2.9 Osaamisen, innovaatioiden ja sivistyksen Suomi

Vuonna 2021 annetun koulutuspoliittisen selonteon eduskunnan edellyttämä toimeenpanosuunnitelma siirtyy Petteri Orpon hallituskaudella toteutettavaksi. Vuonna 2022 annettiin ainoastaan selvitys selonteon toimeenpanosuunnitelmasta. Koulutuspoliittiseen selontekoon sisältyy useita merkittäviä koulutuspoliittisia tavoitteita, minkä lisäksi eduskunta edellytti useita laajoja politiikkatoimien kokonaisuuksia, jotka eivät sisältyneet esitettyyn selontekoon. Unifi oli kuitenkin pettynyt siihen, ettei koulutuspoliittisen selonteon tärkeisiin ja välttämättömiinkään toimenpiteisiin osoitettu resursseja eikä vahvaa poliittista parlamentaarista tahtotilaa. Lisäksi koulutuspoliittisessa selonteossa tai sen toimeenpanossa ei ole huomioitu riittävästi tieteen ja tutkimuksen tavoitteita.

Unifi on samaa mieltä eduskunnan ja sivistysvaliokunnan edellyttämistä koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelman osana arvioitavista sen kustannusvaikutuksista ja että nämä rahoitustarpeet otetaan huomioon julkisen talouden suunnitelmissa ja valtion talousarvioesityksissä. Kuten sivistysvaliokunta on mietinnössään todennut, ”hyvät ja laajasti kannatetut selonteon tavoitteet sekä niitä koskevat toimenpiteet vaativat toteutuakseen riittävää resursointia” (SiVM 19/2021 vp, 5). Unifi haluaa edelleen korostaa samaa, mitä Eduskuntakin on edellyttynyt, että ”koulutuspolitiikan rahoituksessa pyritään pitkäjänteisyyteen ja riittävään perusrahoitukseen”. Näin ollen koulutuspoliittisen selonteon merkitys ja todellinen vaikuttavuus politiikkatoimiin jää edelleen nähtäväksi.

Unifi toteaa edelleen, jotta koulutuspoliittisen selonteon ja sen valmistelun aikana syntyneet tavoitteet edellyttävät riittävää resurssointia. Koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelma valmistellaan syksyllä 2022 ja keväällä 2023.

Joulukuussa 2022 julkistetun kansallisen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian konkreettinen rahoitus ja toteutus ovat edelleen osin jäsentymättä, vaikka moni käytännön työ, esimerkiksi pienten osaamiskokonaisuuksien (micro credentials) ympärillä on käynnistynyt, mitä Unifi pitää tervetulleena.

1.4.2 Hallituksen keskeiset toimet Venäjän hyökkäyssotaan ja sen vaikutuksiin liittyen

Venäjän helmikuussa aloittama hyökkäyssota Ukrainaan muutti radikaalisti myös yliopistojen toimintaympäristöä. Tutkimusyhteistyö tuli pian henkilö- ja valtiopakotteista johtuen käytännön syistä mahdottomaksi Venäjän kanssa ja pääsy muun muassa tutkimusaineistoihin estyi. Globaalipoliittinen tilanne on nostanut uudella tavalla esiin osaamisen ja koulutuksen huoltovarmuuden tarpeen. Siksi Unifi pitää erittäin tärkeänä suomalaisten yliopistojen perustutkimuksen edellytysten turvaamisen ja riittävän osaajien

kouluttamisen, jotta kotimaassa riittää osaajia, erityisesti kriittisille aloille. Suomalaiset yliopistot ja avasivatkin uusia opiskelumahdollisuuksia auttaakseen sotaa pakenevia maahan tulevia ukrainalaisia, minkä käyttöön otettu tilapäisen suojelun säännöstö osaltaan mahdollisti. Opiskelijoille ja tutkijoille tarjotaan mahdollisuuksia opintojen aloittamiseen tai jatkamiseen ja mahdollisuutta jatkaa tutkimustyötään Suomessa.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola
puheenjohtaja

Jenni Koistinen
vt. toiminnanjohtaja